

Når litteratur

Skolebiblioteket kan også være stedet, hvor børn møder litteratur, af både læsningen og dannelsen.

Af Martin Blok
Johansen

I stafetten mellem medarbejdere ved læreruddannelsen ses der denne gang nærmere på, hvordan bøger kan udfordre og forstyrre. For måske ligger noget af litteraturens dannelsespotentialer netop i det, der stritter imod og ikke uden videre vil sin læser.

På skolebiblioteket taler vi ofte om, at bøger skal være vedkommende og meningsfulde for børn. Det giver naturligvis virkelig god mening. Men måske er bøger lige så vigtige, når de er udtryk for det modsatte: når de lukker sig, afviser, skurrer, forstyrrer.

Når de ikke vil os. Når de ikke er skrevet til eleverne i 5.B, ikke til læreren og ikke til skolens læringsmål, og i stedet insisterer på

at være noget helt andet end pædagogiske læremidler.

Når bogen ikke vil have os

Nogle bøger inviterer sin læser ind med det samme – mens andre gør det stik modsatte. De er for sære, for svære, for skæve, for store, for meget... Sådanne bøger er ikke interesserede i at blive forstået hurtigt, og de er slet ikke interesserede i at blive "brugt" til noget bestemt.

På skolebiblioteket kan man iagttage det, når eleverne står ved hylderne og tøver. De rækker ud efter noget, men trækker hånden til sig igen. "Den ser kedelig ud", "den er for tyk", "den er mærkelig".

Det kan her være fristende at guide dem hen til noget mere tilgængeligt. Noget, der passer til deres niveau, noget de interesserer sig for, noget der er "lige dem".

Men hvad nu, hvis vi i stedet siger: "Det er helt i orden, at den ikke vil dig. Prøv at se, hvad der sker, hvis du nu vandrer ind i den alligevel".

Det vil her være en pointe, at modstanden ikke nødvendigvis er et tegn på mismatch.

Det kan tværtimod være en erfaring i sig selv: I en tid, hvor algoritmer udvælger alt fra musik til nyheder, er det godt nok en radikal oplevelse at møde noget, der ikke er designet til én selv – og nok godt nok med en radikal oplevelse en gang imellem.

Når bogen taler tilbage – uden forklaring

Samtaler om bøger ender ofte i et ønske om at afkode tema, udsagn, budskab, konklusion eller mening. Det kunne vi øve os i indimellem at afstå fra. Tag scenen, hvor en elev spørger:

Mødet med en bog behøver ikke begynde med genkendelse eller begejstring. På skolebiblioteket kan elever også få plads til at vælge bøger, der virker sære, svære eller umiddelbart ikke passer til dem – og gå ind i dem alligevel. (arkivfoto)



er ikke vil os

der stritter, udfordrer – og hvor modstanden bliver en vigtig del

“Hvad mener den?”, og læreren svarer: “Den siger det, den siger. Resten er dit arbejde”.

Det vil være en form for asymmetri, som mange elever ikke er vant til. De er vokset op i en digital kultur, hvor alt kan kommenteres, likes og deles med ligesindede.

På skolebiblioteket kan man bruge en sådan asymmetri aktivt. Ikke som en kold disciplinering, men som en invitation til at opdage, at forståelse ikke altid er noget, man får serveret, men lige så ofte noget, man må arbejde sig til.

I den forbindelse findes der en fin form for forstyrrelse, som bøger kan skabe, nemlig den slags forstyrrelse, hvor læreren mister kontrollen. Ikke fordi noget *går galt*, men fordi noget *går anderledes*.

En allerede velkendt anden scene: En elev, der hæfter sig ved et ord, der aldrig var tænkt som vigtigt. En anden, der læser en romanperson som helt, selvom læreren havde planlagt en diskussion om antihelte. En tredje, der bliver stødt over en scene, som for læreren fremstod banal.

Pludselig drejer samtalen i en anden retning, hele planen opløses, og læreren må så følge efter. Som alle lærere ved, er det på ingen måde en fiasko, men snarere et aldeles glimrende udtryk for litteraturens didaktiske kraft: Den kan ikke styres.

Dannelsesorienteret mod

På skolebiblioteket kan vi være dem, der insisterer på, at en sådan uforudsigelighed ikke skal tæmmes. At den tværtimod er en væsentlig del af hele skolens dannelsesopgave, og at læreren ikke mister autoritet ved at mi-



ste kontrol, men snarere udviser noget, der bedst kan karakteriseres som professionelt og dannelsesorienteret mod.

Den forstyrrelse, som bogen kan være, er selvfølgelig ikke kun kognitiv. Den er også affektiv. En bog kan irritere, den kan gøre én vred, og den kan være ubehagelig. Den kan med andre ord vække noget, som man faktisk ikke havde lyst til skulle blive vækket.

En tredje scene: En elev smækker bogen i og udbryder: “Den er dum”, og læreren smiler og kvitterer forsøgsvist med et: “Glimrende, så virker den, som den skal”.

Det er en pædagogisk vending, som også kræver mod, fordi vi er så vant til at forstå negative følelser som tegn på, at noget ikke fungerer.

Ikke alle bøger behøver være “lige mig”. I en stadig mere personaliseret verden kan skolebiblioteket være et rum, hvor elever møder noget, der ikke kun er skræddersyet til deres interesser og forventninger. (arkivfoto)